

Hukuk Genel Kurulu 2020/698 E. , 2022/1545 K.

•

"İçtihat Metni"

MAHKEMESİ : ... Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi

1. Taraflar arasındaki "alacak" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; ... Asliye Ticaret Mahkemesince verilen davanın reddine ilişkin karara karşı davacı vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın kabulüne dair ... Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi tarafından verilen karar, davalılar vekilleri tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 11. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, Bölge Adliye Mahkemesince Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.

2. Direnme kararı davalılar vekilleri tarafından temyiz edilmiştir.

3. Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve temyiz incelemesi sırasında duruşmanın düzenlendiği 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 369. maddesinin direnme kararının temyizini kapsamadığı, direnmenin düzenlendiği aynı Kanun'un 373. maddesinde ise duruşmaya yer verilmediği gözetildiğinde direnme kararlarının temyiz incelemesinde duruşma yapılamayacağı kabul edilerek temyiz eden davalı şirket vekilinin duruşma isteğinin reddine karar verilip dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

I. YARGILAMA SÜRECİ**Davacı İstemi:**

4. Davacı vekili; müvekkilinin ... Sağlık Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin ortağı olduğunu, dava dışı ...'nın yeni bir şirkette birlikte ve ortak olarak faaliyet gösterme teklifini kabul ettiğini, bu teklife göre fiilen dava dışı ...'ya ait olan ve fakat hisseleri dava dışı ... üzerinde bulunan ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Tur. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin % 50 hissesinin müvekkiline devredilmesi karşılığında müvekkilinin de ortağı bulunduğu iki ortaklı ... Sağlık Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne ait, 920.000TL bedelli fizyoterapi merkezinin işletme ruhsatının da ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Tur. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne devredileceği hususunda anlaşıldığını, devir karşılığında ... Sağlık Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin diğer ortağı ...'ya ruhsat bedelinin yarısı olan 460.000TL'nin ödendiğini, müvekkilince ruhsat devri tamamlanana kadar ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Tur. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin verilecek %50 oranındaki hissenin karşılığında teminat amaçlı lehdarı ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Tur. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin temsilcisi davalı ... olan 460.000TL tutarlı ve 26.12.2013 tarihli bir senet imzalandığını, senedin dava dışı ...'na teslim edildiğini, ruhsatın 26.12.2013 tarihli sözleşmeyle devredildiğini, devir sözleşmesinde ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Tur. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti. adına müdür sıfatıyla davalı ...'nın imzasının bulunduğunu ancak ruhsat devri gerçekleşmiş olmasına rağmen dava konusu %50 şirket hissesinin devrine karşılık teminaten alınan senedin iade edilmediğini, davalı ... ve dava dışı ...'nın ruhsat devri gerçekleşmiş olmasına rağmen müvekkiline %50 oranında hisse devri hakkı veren hisse devir sözleşmesini Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlamadıklarını, bu nedenle hisse devrinin gerçekleşmediğini, devrin Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlanması için senet miktarını ödemek zorunda bırakıldığını, ayrıca senede dayalı olarak müvekkilinin tehdit edildiğini, 13.06.2014 tarihinde ... Bankası ... Şubesi nezdinde bulunan hesabından davalı ...'nın hesabına 240.000TL, sonrasında ise 150.000TL ödemede bulunulduğunu, davalıların alacakları olmadığı halde tehditle 390.000TL tahsil ettiklerini, müvekkilinin itiraz imkânlarını ortadan kaldırmak için senedi sözde cirolayarak iyiniyetli üçüncü kişi yaratma gayretine giriştiklerini ileri sürerek müvekkilinin icra takibinde konu senet nedeniyle borçlu olmadığının tespitine, bu talebinin kabul edilmemesi hâlinde davalı lehtar ...'ya ödenen 390.000TL tutarındaki kısım için borçlu olunmadığının tespitine karar verilmesinin talep etmiştir.

Davalılar Cevabı:

5. Davalı ...; davacı ile arasında dostluk nedeniyle bir kısım para alışverişi olduğunu, davacının içinde bulunduğu dar boğazı gerekçe göstererek kendisinden borç para istediğini, bunun üzerinde davacıya 460.000TL borç verdiğini, dava konusu senedin bu nedenle düzenlendiğini, davacının ödeme konusunda kendisini oyaladığını, söz konusu senedi borçlu olduğu firmaya ciro ettiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

6. Davalı şirket vekili; iddiaların iyiniyetli müvekkili hamile karşı ileri sürülemeyeceğini, yapılan ödemenin icra takibine konu bonoya istinaden yapıldığına dair yazılı belgenin sunulmadığını, havale dekontlarında herhangi bir açıklamanın bulunmadığını, kural olarak havalenin bir ödeme vasıtası olup mevcut bir borcunun tediyesine yönelik olarak yapıldığının kabulünün gerektiğini, keşideci ile lehtar arasındaki şahsi

def'ilerin müvekkiline karşı ileri sürülemeyeceğini, senedin teminat senedi olduğuna dair iddia dışında bir belgenin olmadığını belirterek davanın reddini savunmuş, %20 tazminatın davacıdan tahsiline karar verilmesini istemiştir.

İlk Derece Mahkemesi Kararı:

7. ... Asliye Ticaret Mahkemesinin 21.06.2017 tarihli ve 2015/520 E, 2017/582 K. sayılı kararı ile; davaya konu senet üzerinde teminat olarak verildiğine dair bir beyanın bulunmadığı, bono düzenlenmesine sebep olan ilişkinin davacı tarafından yazılı delil ile ispatlanamadığı, iddiaya konu ödemelerde davaya konu bonoya ilişkin yapıldığına dair bir kaydın bulunmadığı, davalı şirket defterlerinin sahibi lehine delil olduğu, davalı şirket defterleri üzerinde yapılan incelemede dava konusu bonoyu ciro eden ... ile davalı şirket arasındaki ilişki gereğince 460.000TL tutarındaki bononun 24.12.2013 tarihinde alınan nakdi borç karşılığında ciro edildiğinin anlaşıldığı, ispat yükü üzerinde olan davacının bononun teminat senedi olduğuna dair iddiasına dayanak yeterli delil sunamadığı, kambiyo senetlerinin kamu itimatına mazhar senetler olduğu gerekçesiyle davanın reddine, % 20 tazminatın davacıdan tahsiline karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi Kararı;

8. İlk derece mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içerisinde davacı vekilince istinaf başvurusunda bulunulmuştur.

9. ... Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesinin 11.06.2018 tarihli ve 2017/773 E., 2018/659 K. sayılı kararı ile; davacının ortağı olduğu ... Sağlık Hizmetleri Tic. ve San. Ltd. Şti.'ne ait Özel ... Merkezi unvanlı Özel ... Merkezi'ne ait ... Valiliği İl Sağlık Müdürlüğünden onaylı 15.06.2012 tarihli ve 81 belge numaralı uygunluk belgesinde bulunan fizik tedavi ve rehabilitasyon kadrolarının 11.12.2013 tarihli ... Merkezi Devir Taahhüt Protokolü gereğince davacının sahibi olduğu ... Grup Sağlık Hizmetleri Lti. Şti.'ne 920.000TL bedelle satışının kararlaştırıldığı, bilahare satış işleminden vazgeçilmesi üzerine bu kez 26.12.2013 tarihli ... Noterliğince düzenlenen Limited Şirket Hisse Devri Sözleşmesi ile anılan fizik tedavi ve rehabilitasyon kadrolarının 10.000TL bedelle ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne devrinin yapıldığı, aynı tarih olan 26.12.2013 tarihinde bu kez ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne ait %50 hissenin 10.000TL bedel ile davacı ...'a devredildiği, diğer taraftan ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin tek sahibi olan dava dışı ... tarafından 05.12.2013 tarihinde ... Noterliğince düzenlenen yetki belgesi ile halen kurulu bulunan veya kurulacak olan şirketlerden dilediği miktarda, dilediği şartlarda hisseleri devir almaya yönelik olarak dava dışı ... ve davalı ...'nın tam yetki ile temsil ve ilzama yetkili kılındığı, dava ve takibe konu 460.000TL bedelli senedin keşide tarihinin 26.12.2013, keşidecisinin davacı, lehtarın davalı ... olduğu, sözleşmede devir bedeli her ne kadar 10.000TL olarak belirtilmiş ise de iki ortaklı olan ... Sağlık Hizmetleri Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.'ne ait uygunluk belgesi ve ruhsat devir işlemlerinin dava dışı ... Grup Sağlık Hizmetleri Limited Şirketi'ne 920.000TL'ye satıldığı, her bir ortağın bu şirketten 460.000TL alması karşısında aynı şirketin uygunluk belgesi ve ruhsat devir işlemlerini de kapsar şekilde şirketin yirmi gün sonra ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne 10.000TL bedelle satışının hayatın olağan akışına uygun olmadığı, dava ve takibe konu 460.000TL bedelli ve 26.12.2013 tarihli bononun davacı tarafından dava dışı şirket olan ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin temsilcisi ve ...'un oğlu olan davalıya, bu şirkete ait %50 hissenin devrine yönelik olarak teminat amaçlı verildiğinin anlaşıldığı, öte yandan davalı şirket vekilinin 23.05.2017 tarihli beyan dilekçesinde müvekkili ve şirketin yetkilisi olan dava dışı ...'na tarafların güven duyduğunu ve bu sebeple kendisine vekaletname verilen bir kişi olduğunu, davacının da müvekkili şirket yetkilisinin de vekaletnamesinin bulunduğunu belirttiği, bu hâle göre 24.04.2014 tarihinde ... Noterliğinden davacı tarafından dava dışı ...'na ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin hisselerini almak üzere tam yetki verir şekilde vekaletname verildiği, davalı şirketin tek sahibi olan ...'nın dava dışı ... Grup Sağlık Hizmetleri Ltd. Şti.'nin ortağı ve sahibi olan ...'nın kardeşi olduğu, davalı şirket ile dava dışı ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. arasında ticari ilişki bulunduğu, davalı şirketin sahibi ve yetkilisi olan ...'nın hem davacı hem davalıyla yakın ilişkisi bulunduğundan davaya ve takibe konu 460.000TL bedelli senedin davacı tarafından senet lehtarı olan davalı ...'ya ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin %50 hissesi için teminat amaçlı olarak verildiğini bilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu, davalı şirket dava ve takibe konu bonoyu ciro yoluyla almış ise de iyiniyetli hamil konumunda bulunmadığı anlaşıldığından davanın kabulü yerine ilk derece mahkemesince davanın reddine yönelik karar verilmiş olmasının yerinde olmadığı gerekçesiyle davacı vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesince verilen kararın kaldırılarak davanın kabulüne, davacının ... İcra Müdürlüğünün 2015/16676 E. sayılı takip dosyasının takip dayanağı olan 26.12.2013 keşide, 02.01.2014 vade tarihli ve 460.000TL bedelli bonodan ötürü davalılara borçlu olmadığının tespitine karar verilmiştir.

Özel Daire Bozma Kararı:

10. Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararı, süresi içerisinde davalılar vekilleri tarafından temyiz edilmiştir.

11. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 06.02.2020 tarihli ve 2018/4020 E., 2020/998 K. sayılı kararı ile; "... Dava, takibe konu senet nedeniyle borçlu olunmadığının, aksi halde işbu senet dolayısıyla lehtara ödenen miktar için borçlu olunmadığının tespiti istemine ilişkindir. İlk derece mahkemesince yukarıda özetlenen gerekçe ile davanın reddine karar verilmiş, karara karşı davacı vekilince istinaf başvurusunda bulunulmuş ve Bölge Adliye Mahkemesince istinaf başvurusu kabul edilerek ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın kabulü ile davacının takip konusu senettten dolayı borçlu olmadığının tespitine karar verilmiştir.

Ancak, somut olayda uyuşmazlık takip konusu senedin teminat senedi olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Zira, davacı senedin ruhsat devri tamamlanıncaya kadar ... Sağlık Ltd. Şti.'nin %50 hissesinin karşılığında teminat amaçlı verildiğini iddia etmiş, senette lehtar olarak görünen davalı ..., davacıya verilen borç karşılığında senedin kendisine verildiğini ve kendisinin de senedi borçlu olduğu diğer davalı şirkete borcuna karşılık ciro ettiğini, diğer davalı şirket de iyi niyetli yetkili hamil olduğunu savunmuştur.

Kural olarak kambiyo senetleri soyut borç ikrarını içeren senetlerdir. Kambiyo senetlerinde soyutluk prensibinin en önemli işlevi ispat açısından kendisini gösterir. Buna göre, bir kambiyo senediyle borç altına giren kimse, borçlu olmadığını iddia ediyor ise bu hususu ispat etmekle yükümlüdür. Bu bakımdan kambiyo senedinin bedelsiz olduğu iddiasıyla açılan menfi tespit davasında ispat külfeti davacı borçluya düşer.

Bu itibarla, dava konusu bononun teminat senedi olduğunu iddia eden davacının öncelikle bu iddiasını HMK'nın 201. maddesi uyarınca yazılı delille ispatlaması ve bundan sonra da senedi elinde bulunduran hamilin iyiniyetli hamil olmayıp, bonoyu iktisabında bile bile borçlunun zararına hareket ettiğini kanıtlaması gerekmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan sonra somut olaya gelindiğinde ise, dosya kapsamı itibarıyla davacı tarafca, dava konusu bononun teminat olarak verildiğine dair yazılı bir delil sunulmadığı gibi, senet metninde de, teminat senedi olduğuna ilişkin herhangi bir ibare bulunmadığı ve ayrıca, yapıldığı iddia edilen ödemelerin de işbu bonoya ilişkin kısmi ödeme olduğunu gösteren bir kaydın senet üzerinde veya senet dışında herhangi bir belgede bulunmadığının anlaşılması karşısında anılan hususlar nazara alınmaksızın yanılığlı değerlendirmeye dayalı, yazılı gerekçe ile hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir..." gerekçesi ile karar bozularak dosyanın bölge adliye mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

Direnme Kararı:

12. ... Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesinin 06.07.2020 tarihli ve 2020/502 E., 2020/672 K. sayılı kararı ile önceki gerekçeyle direnme kararı verilmiştir.

Direnme Kararının Temyizi:

13. Direnme kararı süresi içinde davalılar vekilleri tarafından temyiz edilmiştir.

II. UYUŞMAZLIK

14. Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; dosyadaki mevcut durum itibarıyla dava konusu bononun teminat senedi olduğuna dair iddia ile davalı şirketin iyiniyetli hamil olmayıp anılan bonoyu iktisabında bile bile borçlunun zararına hareket ettiğine dair iddianın ispat edilip edilemediği, buradan varılacak sonuca göre davacının anılan senet nedeniyle borçlu olup olmadığı noktalarında toplanmaktadır.

III. GEREKÇE

15. Uyuşmazlığın çözümü için öncelikle konuya ilişkin yasal düzenlemeler ile hukuki kavram ve kurumların ortaya konulmasında yarar vardır.

16. 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun (İİK) 170/b maddesinin aynı Kanun'un 72. maddesine yaptığı yollama gereğince kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takipte de menfi tespit davası açılabileceği açıkça anlaşılmaktadır. İİK'nin 72/1. maddesi, "Borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tesbit davası açabilir" hükmünü haizdir. Buna göre borçlu, henüz aleyhine başlatılmış bir icra takibi yokken alacaklıya karşı borçlu bulunmadığının tespiti için menfi tespit davası açabileceği gibi aleyhine icra takibine başlanmasından sonra da menfi tespit davası açması mümkündür.

17. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) kambiyo senetlerine ilişkin hükümler poliçe esası üzerine kurulmuştur. Kanun koyucu, kambiyo senetlerinin ortak olan hükümlerine poliçe başlığı altında yer vermiş; bono ve çek hakkında ise, ortak hükümlere yollama yapmakla yetinmiştir (TTK m. 778 ve 818).

18. Kambiyo senetleri mücerret kıymetli evrak niteliğine sahip olduklarından bu senetlerde yer alan hak, temel borç ilişkisinden bağımsızdır. Ancak kambiyo taahhüdünde bulunmanın temelinde, şart olmamakla birlikte, genellikle satım, bağışlama, kira, taşıma gibi bir borçlandırıcı işlem vardır. Böyle bir borçlandırıcı işlem yoksa senedin hatır için verildiği varsayılır. Temel borç ilişkisinin taraflarından birinin bir kambiyo senedi düzenleyip lehtara vermesiyle kambiyo ilişkisi diye adlandırılan ve temel borç ilişkisinden bağımsız olan ikinci bir borç ilişkisi doğar. Zira bir borç ilişkisi için kambiyo taahhüdünde bulunulması tarafların açık

yenileme iradeleri olmadıkça 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 133/2. maddesi gereğince borcun yenilenmesi sonucunu doğurmaz; kambiyo senedinin ifa yerine değil ifa uğruna verilmiş olduğu kabul edilir. Dolayısıyla bir borç hakkında kambiyo senedi düzenlendiği takdirde, taraflar arasında biri temel borç ilişkisi, diğeri kambiyo ilişkisi olmak üzere iki çeşit ilişki bulunur. Aynı durum, kambiyo senedinin tedavülü hâlinde de karşımıza çıkar. Bir kambiyo senedi ciro edildiği zaman ciranta ile ciro edilen kişi arasında kural olarak bir temel ilişki (asıl borç ilişkisi) bulunmaktadır. Ayrıca, bu iki kişi arasında kambiyo hukukundan doğan bir kambiyo ilişkisi de mevcuttur. Bu sebeple taraflar arasındaki temel borç ilişkisindeki bozukluklar kambiyo ilişkisini etkilemez. Temel borç ilişkisinden doğan def'îler, temel borç ilişkisi ile kambiyo ilişkisinin taraflarının aynı olması ve bile bile borçlu zararına hareket edilmesi hâlleri dışında, kambiyo ilişkisinde ileri sürülemez. Zira temel borç ilişkisi kendi hukukuna, kambiyo ilişkisi de kendi hukukuna tabidir.

19. Borçlu, kambiyo senedi nedeniyle alacaklıya karşı, genel olarak, ya kambiyo taahhüdünün hükümsüz olduğunu ya da temel borç ilişkisinden dolayı herhangi bir nedenle sorumlu tutulamayacağını ileri sürerek menfi tespit talebinde bulunabilir. Başka bir anlatımla borçlunun kambiyo senedi borcundan dolayı sorumlu olmaması, doğrudan doğruya kambiyo senetleri hukukundan doğan nedenlerden kaynaklanabileceği gibi, temel borç ilişkisine yönelik nedenlere de dayanabilir. Bununla birlikte borçlunun takas def'îni kullanması hâlinde ise, ne temel borç ilişkisine, ne de kambiyo senedi borcuna dayanılmakta, borçlu, kambiyo senedinden doğan borcu ile hamildeki alacağını takas etmektedir.

20. Borçlunun, kambiyo taahhüdünün hükümsüz olduğunu ileri sürerek açtığı menfi tespit davası esasında maddi hukuk anlamında bir itiraz sebebine dayanılarak açılmaktadır. Bu kapsamda hükümsüzlük nedenine dayalı menfi tespit davalarında, uyumsuzluk temel ilişkiden değil, doğrudan doğruya kambiyo senetleri hukukundan kaynaklanmaktadır. Bu davalarda, kural olarak, davacının iddiası çoğu kez tüm senet ilgilerine karşı öne sürülebilen mutlak def'îlere dayanmaktadır. Örneğin kambiyo senedinin zorunlu şekil şartları içermemesi, kambiyo alacağının zamanaşımına uğraması, vadeyi beklemeden istemde bulunulması, ciro zincirindeki kopukluk, başvuru hakkının yitirilmiş olması, senette yazılı kısmi ödeme açıklaması, sorumsuzluk kayıtları ya da bir kambiyo taahhüdünün senet yapma iradesindeki bozukluk nedeniyle sahibini bağlamayacağı yönündeki iddialar hükümsüzlük nedenine dayalı menfi tespit talebine konu oluşturur.

21. Borçlunun, temel borç ilişkisinden dolayı herhangi bir nedenle sorumlu tutulamayacağını ileri sürerek açtığı menfi tespit davası, öğreti ve uygulamada bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası olarak adlandırılmaktadır. Bedelsizlik ise, bir kambiyo senedinin ihdasına neden olan temel alacağın herhangi bir nedenle mevcut olmamasıdır (İnan, Nurkut: Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, ..., 1969, s. 16). Başka bir ifadeyle bir kambiyo taahhüdünün temel alacağı geçersizse ya da sona ermişse, o kambiyo taahhüdü bedelsiz demektir. Bu anlamda senedin bedelsiz sayılmasında esas alınan husus, temel borç ilişkisinin kendisi değil, bu temel borç ilişkisinden doğan temel alacaktır. Bu itibarla bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası ile maddi hukuk bakımından borcun mevcut olup olmadığının tespiti amaçlanmakta; borçlu olmadığını iddia eden borçluya, genel hükümlere göre bu durumu tespit imkânı verilmektedir. Dava neticesinde borçlu olunmadığının tespiti hâlinde ise davacı (borçlu) hakkında bir icra takibi başlatılması engellenmiş olacak veya başlatılan ve devam eden icra takibi iptal edilerek, davacının mevcut olmayan bir borcu ödemesi engellenmiş olacaktır.

22. Bedelsizlik iddiası, TTK'nın 687. maddesi anlamında bir kişisel def'îdir. Bedelsizlik bir kişisel def'î olduğundan düzenleyen tarafından kural olarak ancak senet lehtarına karşı ileri sürülebilir. Ancak borçlu, hamilin senedi bilerek kendi zararına devraldığını kanıtlamak şartıyla hamile karşı da bedelsizlik def'îni ileri sürebilir.

23. Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davasının yasal dayanağı TBK'nın 77 ve devamındaki maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmedir. Zira kambiyo senetlerinde geçerli olan mücerretlik (soyutluk) ilkesi gereğince, temel alacağın mevcut olmaması veya geçersiz olması, kambiyo senedinin hükümsüzlüğü sonucunu doğurmamakta; buna karşılık temel ilişkideki sakatlık, kambiyo borçlusuna, borçlu olmadığının tespitiyle birlikte, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme def'îni dermeyeran etme hakkını vermektedir.

24. Kambiyo senedinin düzenlenmesinde en önemli unsur temel alacağın varlığıdır. Ancak temel alacağın senedin tanzimi anında mutlak surette varlığı gerekli değildir. Başka bir ifadeyle kambiyo senedinin metninde muayyen bir meblağın yazılması gerekli ise de bu husus temel alacağın da muayyen olmasını gerektirmez; temel alacak doğduğu anda, senette yazılı olan miktardan az ise, senet kısmi bedelsizliğe uğrar (İnan, s. 45). Bu itibarla taraflar arasında temel ilişkinin varlığına rağmen, temel alacağı doğmamış ancak doğması mümkün ya da şarta bağlanmış bir alacak için veyahut da cezai şarta ilişkin olarak kambiyo senedi düzenlenebilir. Bu şekildeki bir alacağa bağlı olarak düzenlenen senet, vadesi gelmesine rağmen alacak doğmamışsa, o an için bedelsizdir. Fakat bu bedelsizlik geçici bir süre için olup, alacak doğunca senedin bedelsizliği alacak miktarı kadar ortadan kalkacaktır (Ertekin, Erol/Karataş, İzzet: Uygulamada Ticari Senetler, ..., 1998, s. 693). Bu kapsamda kambiyo senedinin teminat amacıyla verildiği iddiası da temelinde bedelsizliğe dayalı bir iddiadır. Ancak kural olarak kambiyo senedinin teminat olarak verilmesi senedin doğrudan bedelsizliğine yol açmaz; teminat altına alınan borcun yerine getirilmesi ve teminat

ihtiyacının ortadan kalkması ile senet bedelsiz hâle gelir.

25. Temel borç ilişkisindeki bir edimin teminatı olarak düzenlenen kambiyo senetlerinde, teminat ettikleri husus gerçekleşinceye kadar geçici bedelsizlik, gerçekleşince kesin bedelsizlik söz konusudur. Eğer teminat ettikleri husus gerçekleşmez ise senette bedelsizlik ortadan kalkacaktır. Bu itibarla kambiyo senedinin teminat amacıyla düzenlenmesi hâlinde borçlu, senet lehtarın elindeyse (ciro görmemişse), teminatı talep etme şartlarının oluşmadığını (riskin gerçekleşmediğini) ya da alacaklının senedin teminatını oluşturduğu borç miktarını aşan bir talepte bulunduğunu kişisel def'i olarak öne sürebilir. Senet ciro edilmişse hamil senedin teminat senedi olduğunu biliyor ve borçlunun zararına hareket ediyorsa, anılan def'inin hamile karşı da öne sürülmesi mümkündür.

26. Bir teminat senedinden söz edilebilmesi için ya senedi düzenleyen kişinin temel ilişkiden kaynaklanan ediminin (cezai şart öngörülen durumlar dışında) doğrudan doğruya belirli bir para borcunun ödenmesi olmaması yani paradan başka bir edim olması, ya da alacaklının uğrayacağı muhtemel zararları güvenceye bağlamak amacı ile senedi vermiş olması gerekir.

27. Hemen belirtilmelidir ki, kambiyo senedinin üzerinde teminat kaydı var ise ancak neyin teminatı olduğu belirtilmemiş ise bu kayıt kambiyo senedinin mücerrettik vasfını ortadan kaldırmaz. Sadece teminat olduğuna dair eklenen bu kayda doktrinde mücerret teminat kaydı denilmektedir. Buna karşılık senet üzerinde asıl borç ilişkisine atıf yapan veya ödemeyi şarta bağlayan kayıtlar olması durumunda senedin mücerretlik vasfı ortadan kalkacağından böyle bir senede dayanılarak kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takip yapılamaz. Başka bir deyişle kambiyo senedinin teminat senedi olduğunun senet metninden anlaşılması durumunda senedin mücerretlik vasfı ortadan kalkacağı için senet hükümsüzdür ve bu hükümsüzlük; borçlu tarafından, lehtara veya ciranta konumunda olan hamile karşı da ileri sürülebilir. Dolayısıyla senet metninden anlaşılan bu def'i mutlak def'i niteliğinde olup, üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir.

28. Senedin teminat senedi olduğu senet metninden anlaşılamıyor ise senedin sözleşme ile bağlantısı kanıtlanmalıdır. Sözleşmede senedin vade, tanzim tarihi ve miktarlarına açık bir şekilde atıf bulunmalıdır. Senede açıkça atıf bulunan sözleşmede senedin teminat amacıyla verilmiş olduğu belirtilmiş olabilir. Nitekim bu hususlar Hukuk Genel Kurulunun 15.09.2020 tarihli ve 2017/12-269 E., 2020/591 K. sayılı kararında da benimsenmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, kambiyo senetleri kural olarak mevcut bir borç için düzenlendiklerinden, teminat maksadıyla düzenlenmeleri istisnaidir ve bu durumun da soyutlukla yakından ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim senet metnine teminat amacıyla verildiğinin yazılması hâlinde senedin soyutluğu ortadan kalkmakta ve devir kabiliyeti sınırlanmakta, bu ibarenin yazılmaması hâlinde ise keşidecinin teminat iddiasının ispatlanması, lehtarla sınırlı olmak üzere, yazılı delile ihtiyaç göstermektedir.

29. Kambiyo senetlerine ilişkin menfi tespit davalarında dava konusu senedin teminat senedi olduğuna dair ispat yükünün kime ait olduğu da geline aşama itibarıyla üzerinde durulması gereken bir diğer husustur. Bu kapsamda genel ispat kurallarına ilişkin olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 6. maddesi ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 190. maddesi gereğince, bir kambiyo senedinin teminat senedi olduğundan bedelsizliğine dair iddia ile açılan menfi tespit davasında ispat yükü, iddia olunan bu vakiadan kendi lehine hak çıkaran senet borçlusuna ait olacaktır. Zira borçlu olunan bir senede ilişkin açılan menfi tespit davasında senedin bedelsiz olduğuna dair iddianın ispatı sonucu verilecek olan karar ile sorumluluk ortadan kalkacaktır. Bu tür bir karar ile lehine hak kazanan, dava konusu senet borçlusu olduğundan anılan senedin bedelsiz olduğuna dair iddianın ispat yükü de yine senet borçlusu üzerindedir. Ayrıca bir temel alacağın varlığına karine teşkil eden kambiyo senedinin teminat senedi olduğundan bahisle bedelsizliğine dair iddianın ispatı, karinenin aksini iddia eden senet borçlusu tarafından gerçekleştirilmelidir.

30. Menfi tespit davasının konusunu oluşturan senedin bedelsizliğine dair iddiayı ispat yükü üzerinde olan senet borçlusu bu iddiasını, HMK'nın 201. maddesi gereğince ancak yazılı delille/kesin delille ispatlayabilir. Zira bir kambiyo senedine bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler, değeri ne olursa olsun tanıkla ispat olunamayacaktır. Senede karşı senetle ispat kuralı olarak adlandırılan bu kuralın karşı tarafın muvafakati ve HMK'nın 202. maddesinde düzenlenen delil başlangıcı olarak adlandırılan iki istisnası mevcut olup anılan iki durumun gerçekleşmesi halinde senede karşı tanıkla ispat mümkündür. Öte yandan senedin teminatı verildiğinden bedelsizliğine dair kişisel def'inin sonraki hamillere ileri sürülmesi, ancak TTK'nın 687. maddesi gereğince hamillerin, senedi iktisabında bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olduğunun ispatıyla mümkündür (Bono bakımından TTK'nın 778 maddesi atfıyla m. 687).

31. Bu itibarla geline aşamada kanun koyucunun takdiri hâkime bıraktığı "bile bile borçlunun zararına hareket" kavramı ve bu durumun ispatı hususuna değinmek yararlı olacaktır. Kambiyo senetlerinde kamu itimadına mazhar olma ilkesi çerçevesinde ortaya çıkmış olan kişisel def'ilerin sonraki hamillere ileri sürülememesinin bir istisnası olan bu kavram, TMK'nın 2. maddesinde düzenlenen iyiniyet kuralı ile ilişkilidir. İyiniyetin var olup olmadığının her somut olayın özelliğine göre belirlenmesi gerektiğinden bu kavramın içeriği uyuşmazlıklardaki oluşa göre farklılaşabilecektir.

32. İspat konusunda ise; niteliği gereği bile bile borçlu zararına hareketin varlığının senetle ispatı aranmaz. Yani, borçlu, hamil olan davalılara karşı kambiyo senedini iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket ettiğini, kambiyo senedinin bedelsiz olduğunu bilebilecek durumda olduğunu tanık dâhil her türlü delille ispat edebilir. Bununla birlikte, ispat yükü senet borçlusunun üzerinde olup, borçlu tarafından hem def'ilerin varlığı (ki bu def'î bedelsizlik ise senede karşı senetle ispat kuralları gereği kesin/yazılı delillerle ispatı gerekecektir) hem de bunların senedi iktisap ederken hamil tarafından bilindiğinin ispatlanması gerekmektedir. Bu kapsamda kişisel def'ilerin hamile karşı ileri sürülebilmesi için hamilin keşideci ile lehtar arasındaki ilişkiyi bilmesi yeterli olmayıp sırf borçluyu ızzar etmek maksadıyla hareket etmiş, başka bir deyişle bu amaçla senet lehtarıyla gizli anlaşma içerisine girmiş olması da gerekir.

33. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davacının keşidecisi olduğu 460.000TL bedelli emre muharrer senedin 26.12.2013 tarihinde davalı ... lehine düzenlendiği, senedin ödeme tarihinin 02.01.2014 tarihi olarak belirlendiği, anılan senedin lehtar davalı ... tarafından ciro edilerek davalı şirkete verildiği ve anılan şirket tarafından ... İcra Müdürlüğü'nün 2015/16676 E. sayılı dosyası kapsamında kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla icra takibine konu edilerek tahsilinin talep edildiği anlaşılmaktadır.

34. Davacı vekili bahse konu icra takibine dayanak senedin, ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin %50 oranındaki hisse devir anlaşması ile ... Sağlık Hizm. Tic. ve San. Ltd. Şti. ile ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. arasında düzenlenen ruhsat devir sözleşmesi kapsamındaki devirler çerçevesinde ruhsat devrinde ortaya çıkabilecek sorunlara istinaden ruhsat devri tamamlanana kadar teminat amacıyla verildiğini ve bu sebeple anılan senet nedeniyle müvekkilinin borcu bulunmadığını, ayrıca müvekkilince senede istinaden 390.000TL ödeme yapıldığını, senet hamili davalı şirketin de bu durumdan haberdar olduğunu ve senedin müvekkiline zarar kastı ile iktisap edilip icra takibine konu edildiğini ileri sürerek eldeki menfi tespit davasını açmıştır.

35. Dava konusu senedin üzerinde teminat olarak verildiğine dair herhangi bir kayıt bulunmamakla eldeki davanın bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası olduğu dosya kapsamı ile sabittir. ... Noterliğinin 26.12.2013 tarihli ve 34222 yevmiye numaralı "Limited Şirket Hisse Devir Sözleşmesi" uyarınca; ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin 50 adet hissesi, dava dışı ... tarafından vekili davalı ... aracılığıyla 10.000TL bedelle davacıya devredilmiştir. Öte yandan anılan sözleşmenin dava dışı ... vekili davalı ... tarafından gönderilen yine ... Noterliğinin 15.05.2014 tarihli ve 10551 yevmiye numaralı "Limited Şirket Hisse Devir Sözleşmesi Fesihnamesi" ile feshedilmiş, sonrasında aynı taraflar arasında ... Noterliğinin 15.05.2014 tarihli ve 10552 yevmiye numaralı "Limited Şirket Hisse Devir Sözleşmesi" düzenlenerek bu sözleşme kapsamında yine ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin 50 adet hissesinin davacıya 50.000TL bedelle devredilmiş olduğu görülmektedir. Son olarak davacı tarafından ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne gönderilen 19.12.2014 tarihli ihtarname ile devralınan %50 şirket hissesinin kayıt ve tescili talep edilmiş, anılan ihtarnameye şirket tarafından verilen 30.12.2014 tarihli cevabi ihtarnamede davacıya yapılan hisse devrinin şirket tarafından gerçekleştirilen 30.12.2014 tarihli olağanüstü genel kurul toplantısında alınan karar ile reddedildiği, bu sebeple pay defterine kayıt yapılamayacağı ifade edilmiştir.

36. Bir önceki paragrafta belirtilen sözleşmeler yanında davacının hissedarı ve müdürü olduğu ... Sağlık Hizm. Tic. ve San. Ltd. Şti. ile ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. arasında düzenlenen ... Noterliğinin 26.12.2013 tarihli ve 34259 yevmiye numaralı "Devir Sözleşmesi" ile ... Sağlık Hizm. Tic. ve San. Ltd. Şti.'nin "Özel Merkezi" unvanlı Özel ... Merkezine ait ... Valiliği İl Sağlık Müdürlüğünden onaylı 15.06.2012 tarihli ve 81 belge numaralı uygunluk belgesi ve bu belgede bulunan fizik tedavi ve rehabilitasyon kadroları, ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne 10.000TL bedel karşılığında devredildiği düzenlenmiştir.

37. Belirtilen tüm bu bilgiler ışığında; dava konusu senedin kayıtsız şartsız bir ödeme vadini içermesi karşısında ne senet üzerinde ne de yukarıda belirtilen sözleşmelerde davacı tarafından davalı ...'ya verilmiş yahut verilecek herhangi bir teminat senedine dair bir kayıt yer almaktadır. Bunun yanında davacı tarafından sunulan deliller arasında dava konusu senedin açık bir biçimde teminat senedi olduğuna dair yazılı bir delil bulunmamakta olup bu nedenlerle dava konusu 26.12.2013 tarihli senedin teminat senedi olması sebebiyle bedelsizliğine ilişkin iddianın ispatlandığından bahsedilemeyecektir. Bu itibarla senedin düzenlenme tarihinin davacıya yapılan ilk hisse devir sözleşmesi ile ... Sağlık Hizm. Tic. ve San. Ltd. Şti. ile ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. arasında yapılan ruhsat devir sözleşmesi ile aynı olması, davalı ...'nın aynı zamanda ... Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Turizm İnşaat Taahhüt Otomotiv Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin müdürü olması ve aynı şirketin 50 adet hissesinin devredildiği sözleşmelerde vekâleten davalı ...'nın imzasının bulunmasının, dava konusu senedin teminat senedi olduğuna dair iddiayı ispata yeterli olduğu söylenemez.

38. Ayrıca, dava konusu 26.12.2013 tarihli ve 460.000TL bedelli senedin teminat senedi olduğuna dair

bedelsizlik def'ının usulüne uygun olarak yazılı delille ispat edilememesi karşısında anılan senet hamili davalı şirketin bu senedin teminat senedi olduğunu bile bile davacının zararına hareket ederek senedi iktisap etmiş olduğu iddiasının ispatı da söz konusu değildir. Zira TTK'nın 778/1-a maddesi atfıyla uygulanacak olan aynı Kanun'un 687. maddesi gereğince; senedin teminat senedi olduğuna dayalı bedelsizlik şeklinde ortaya çıkan kişisel def'ının senet hamiline karşı ileri sürülebilmesi için öncelikle, senedin bedelsizliğine dair def'ının yazılı delille ispatlanması zorunlu olup bu iddia davacı tarafından usulüne uygun olarak ispatlanamamıştır.

39. Bu itibarla davacının, kayıtsız şartsız bir borç ikrarını içeren 26.12.2013 tarihli ve 46.000TL bedelli dava konusu senet nedeniyle davalılara karşı borçlu olmadığına dair menfi tespit iddiası ispatlanamadığından davacının anılan senet nedeniyle borçlu olduğunun kabulü zorunludur.

40. Öte yandan davacı tarafca dava dilekçesinde, HMK'nın 111. maddesi anlamında terditli olarak dava konusu senet nedeniyle borçlu olmadığına dair menfi tespitine, bu talebin yerinde görülmemesi halinde aynı senet için davalı ...'ya yapıldığı iddia olunan toplamda 390.000TL bedel yönünden borçlu olmadığına dair menfi tespitine karar verilmesi talep edilmiştir. HMK'nın 111/2. maddesi gereğince mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.

41. Bu kapsamda her ne kadar Özel Dairece, davacı tarafından yapıldığı iddia edilen ödemelerin dava konusu senede ilişkin kısmi ödeme olduğunu gösteren bir kaydın senet üzerinde veya senet dışında herhangi bir belgede bulunmadığının anlaşıldığı belirtilmiş ise de; bölge adliye mahkemesince, davacının ilk talebi kabul edilerek verilmiş olan hüküm, Özel Daire tarafından yapılan temyiz incelemesi sonrasında bozulmuş ve bölge adliye mahkemesince kabul edilen ilk talep yönünden direnme kararı verilmiştir. Davacının ilk talebinin kabulü neticesinde verilen karar nedeniyle terditli olarak ileri sürdüğü diğer talep hakkında HMK'nın 111/2. maddesi gereğince olumlu ya da olumsuz bir hüküm tesis edilmemiştir.

42. Dolayısıyla Özel Daire ile bölge adliye mahkemesi arasında direnme kararı neticesinde oluşan uyuşmazlık, davacının ilk talebine ilişkin olup Hukuk Genel Kurulunca varılan netice itibarıyla davacının dava konusu senet nedeniyle borçlu olmadığına dair menfi tespit istemi yerinde görülmemeyerek davacının ilk talebi hakkındaki Özel Daire ile bölge adliye mahkemesi arasındaki uyuşmazlık nihayete erdirilmiştir. Bu nedenle yersiz bulunan ilk talep sonrasında bölge adliye mahkemesince, davacı tarafından dava konusu senede ilişkin olarak davalı ...'ya yapıldığı iddia olunan 390.000TL ödeme yönünden borçlu olunmadığına dair terditli olarak ileri sürülen menfi tespit talebi hakkında yapılacak inceleme neticesinde hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekmektedir.

43. Hâl böyle olunca direnme kararının yukarıda açıklanan değişik gerekçe ve nedenlerden dolayı bozulması gerekmiştir.

IV. SONUÇ:

Açıklanan nedenlerle;

Davalılar vekillerinin temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının yukarıda açıklanan değişik gerekçe ve nedenlerden dolayı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 371. maddesi gereğince BOZULMASINA, İstek halinde temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 373/2. maddesi gereği dosyanın kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine, 17.11.2022 tarihinde oy birliği ile kesin olarak karar verildi.